basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

TSHIVENḒA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U THOMA (FAL)

BAMMBIRI ḽA VHUVHILI (P2)

SHUNDUNTHULE/FULWI 2026

TSUMBAṄDILA YA U MAKA

MARAGA: 70

Tsumbaṉdila iyi ya u maka i na masiaṱari a 11.

Vhuṉe ha khaṉdiso ho vhaledzwa *Iyani kha siaṱari ḽi tevhelaho*

KHETHEKANYO YA A: NGANEA

U TSHILA NDI U VHONA – RN Maḓadzhe

MBUDZISO 1

1.1 1.1.1 Ndi Phophi. √ (1)

1.1.2 U khou tevhela musadzi wawe. √ (1)

1.1.3 Ndi Mpho na Phophi. √ (2)

1.1.4 A si na ṱhonifho. √ Ri wana a tshi rwa Vho Ḽiedza nga vili phanḓa ha ṅwana wavho kana a sa ṱhonifhi muthu muhulwane khae. √ (2)

1.1.5 Maria, √ ndi ene o luṱanyaho Mpho na Mashudu nga vhuḓifari hawe vhu si havhuḓi. √ (2)

1.1.6 D/mavemu. √ (1)

1.1.7 Ndi wa u tsivhudza vhathu uri muthu ha tei u tshila vhutshilo ho ṱangananaho sa Mpho ngauri a ralo u ya fhedzisela o dzhena khomboni. √√ (2)

1.1.8 O bveledzwa zwavhuḓi, ngauri magumoni muanewa dendele Mpho ri wana a tshi farwa nga mapholisa naho khothe i songo mu wana mulandu. Dakalo ḽa Mpho na Phophi ḽa fhela nge a thulwa nga goloi. √√ (2)

1.1.9 Hai, zwo vhanga phambano khulu vhukati ha Mpho na Mashudu zwe zwa fhedzisela zwo shela mulenzhe na kha mabulayo.
Ee, o vha a tshi khou zwi ita e na muhumbulo wa u thusa khonani yawe Mashudu. √√ (2)

1.1.10 Hai, ngauri Mpho vhutshiloni hawe sa dokotela a sa tamisi nahone nyito dzawe a dzi toḓei kha lushaka. O wisa tshirunzi tsha buḓo iḽi ḽavhuḓi. √√

KANA

Ee, Mpho o vha e na tshenzhemo ya vhudokotela. U a ḓivha zwivhi na zwivhuya zwa vhudokotela. √√
(Na dziṅwe phindulo dzi pfalaho.) (2)

1.2	1.2.1	Muḓini wa Mashudu. √	(1)
	1.2.2	Vho wana lufhanga lufherani lwa u ṱambela. √	(1)
	1.2.3	Ndi khuḓano vhukati ha Mpho na Mashudu lwe Mpho a fhedza o renga vhavhulahi. √√	(2)
	1.2.4	Vho swika vha dzhia minwe nḓuni ya Mashudu u itela tsedzuluso kha mulandu uyu wa lufu lwa Mashudu. √√	(2)
	1.2.5	Mpho na Maria vha fana ngauri vhoṱhe a vha fhulufhedzei kha zwa lufuno vha funana na vhaṅwe vhathu ngeno vha na vhafunwa vhavho. √√	(2)
	1.2.6	Ndi ya uri muthu kha tshile a tshi fhulufhedzea kha mufunwa wawe u thivhela dzikhakhathi na mabulayo. (Na dziṅwe phindulo dzi pfalaho) √√	(2)
	1.2.7	Ndi ha u vhaisala.Mapholisa vhori vha tshi ḓa u mudzhia mabiko a vha a tshi khou shuluwa kha tshifhaṱuwo nga u tshuwa. √√	(2)
	1.2.8	Arali Mpho o vha o thetshelesa a tshi kaidzwa nga Mashudu kha u funana hawe na Maria a bva khazwo, ndi musi o vha a sa ḓo wela kha dandetande ḽa mapholisa. Nga u sa pfa hawe u fhedzisela e dzhele. √√	(2)
	1.2.9	A thi tendelani nazwo ngauri vhuḓifari hawe vhu ṱuṱuwedza uri vhathu kana lushaka lu shate vhashumi vha zwibadela matope zwi so ngo tea. Zwi sumbedza uri o vha a sa funi mushumo wawe. (Na dziṅwe phindulo dzi pfalaho) √√	(2)
	1.2.10	Ee, Phophi o tea u khoḓiwa sa musadzi vhukuma a re na lufuno kha munna wawe ngauri ha ngo mu fara nga mbilu naho Mpho o vha o mu khakhela. O ṱoḓela munna wawe ramilayo. U sa kona u ḓiimela zwo ita uri a sa kone u litsha Mpho. Na dziṅwe phindulo dzi pfalaho.√√	(2) [35]

HO DINA ONE – S Mbedzi

MBUDZISO 2

2.1 2.1.1 Veronica. √ (1)

2.1.2 O sokou thoma u ṱanganana a nga muthu o ḽaho a fhirisa tshikalo. √ (1)

2.1.3 Ngeletshedzo √ na Veronica. √ (2)

2.1.4 Sa muṱhannga ane a funa musidzana wawe nga maanḓa. √ U ṱoḓa na u mu fheletshedza Bulugwane na u fhulufhedzisa muthu wawe u ṱuwa nga bufho. √ (2)

2.1.5 Veronica, √ ngauri u fhura Ngeletshedzo sa muthu a no mu funa zwo ita u ri a songo tsha pfa mme awe. √ (2)

2.1.6 C/Maboho. √ (1)

2.1.7 Ndi wa uri vhathu vha ḓivhe uri pfunzo na u thetshelesa vhabebi ndi zwa ndeme. √√ (2)

2.1.8 Ee.Ngauri muanewa dendele ane a vha Ngeletshedzo o fhedzisela o fariwa. Zwi amba uri dendele o kundwa nga thaidzo iḽa ya u sa funa tshikolo na u funesa maḓikiṱa. √√ (2)

2.1.9 A ku ṱanganedzei. √ Bra Zakes u ya ḓidzhenisa kha zwa dzigennge na vhugevhenga ha u tswa na u vhulaha vhathu. √ (2)

2.1.10 - U ita ngudo nga ha kulangele kwa bindu. √
- U ḓivha nga u langula tshelede i dzhenaho na i bvaho. √
- Ndango ya vhashumi na dzikhonani.
- Mugaganyagwama wa ṅwedzi muṅwe na muṅwe u vhe hone (2)
-U sengulusa mbuyelo dzine vha dzi wana ṅwedzi muṅwe na muṅwe.(Na dziṅwe phindulo dzi pfalaho)

2.2	2.2.1	Muḓini wa Vho Olga/Hayani ha Ngeletshedzo. √	(1)
	2.2.2	Maṱo avho o vha o hula lwo linganelaho/Muvhili wavho a u vhonali u tshi nga wo neta. √	(1)
	2.2.3	U sa funzea hawe na u sa ṱhonifha vhathu. √√	(2)
	2.2.4	U nyefula uri Toyota a i ngo fanela muḓi wa hawe. √√	(2)
	2.2.5	Vhoṱhe ndi zwigevhenga/vhahomboki vha vhathu. √√	(2)
	2.2.6	U dzhena tshikolo zwi a thusa kha u langa mabindu na u tshila zwavhuḓi na vhaṅwe vhathu. √√	(2)
	2.2.7	Ndi ha u sa takala ngauri Ngeletshedzo o vha a tshi khou balanganya lupfumo a sa vha dzhii sa mme mubebi. √√	(2)
	2.2.8	U sa thetshelesa ha Ngeletshedzo zwo ita uri mabindu a we, na mme vha fhedza vho lovha nga mulandu wawe. √√	(2)
	2.2.9	Hai. Muthu arali a tshi khou funana na muthu ha tei u mu lukela tshikwekwe tsha u mu gevhenga/fhura sa zwe Veronica a ita kha Ngeletshedzo. √√	(2)
	2.2.10	Ku a tendisea. Naho Ngeletshedzo a tshi amba navho nga nḓila ya u vha nyadza a vha ngo mu fhelela mbilu. A tshi vhuya khavho vho mu ṱanganedza sa muḓuhulu wavho. Vha sumbedza lufuno lwa mubebi.√√	(2)
			[35]

ṰHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 35

KHETHEKANYO YA B: ḌIRAMA

FINDINKODO – TT Mudau

MBUDZISO 3

3.1	3.1.1	Ndi Duma. √	(1)
	3.1.2	Ndi wa vhuminisita. √	(1)
	3.1.3	Ndi Skosana na De Wit. √	(2)
	3.1.4	Sa muthu a sa londi, ane a kha ḓi vha na muya wa tshiṱalula, Ha na ndavha na u toḓa u ḓivha nga ha muthu mutswu, u vhona vharema vhoṱhe vha tshi fana. √√	(2)
	3.1.5	Ndi uri u kha ḓi vha na matshilele a si avhuḓi a tshiṱalula sa zwo iteaho kha muvhuso wa kale. √√	(2)
	3.1.6	D/vhoṱhe ndi vharangaphanḓa kha madzangano a polotiki. √	(1)
	3.1.7	Ndi wa u sumbedza gundo ḽa vharema u bva kha muvhuso wa tshiṱalula/u vha kha mbofholowo. √√	(2)
	3.1.8	Magumo a ḓirama ha ngo bveledzwa zwavhuḓi ngauri o ri sia muyani. Ri tou humbulela uri ḽihoro ḽo wanaho gundo ndi ḽifhio sa izwi khetho dzi so ngo ḓivhadzwa. √√	(2)
	3.1.9	Ee. - Ngauri zwo ita uri dzangano ḽavho ḽi we. √ - Zwa vusa dzangano ḽa Madimokirati. √ (Na dziṅwe phindulo dzi pfalaho).	(2)
	3.1.10	Ndi a zwi takalela ngauri pfanelo dza vharema dzi ḓo dzhielwa vho nṱha. Vharema a vha tsha ḓo pfiswa vhuṱungu. √√	

KANA

A thi zwi takaleli ngauri vhunzhi ha vharema vho ḓalesa vhuaḓa ha u shumela thumbu dzavho fhedzi.
(Na dziṅwe phindulo dzi pfalaho) √√ (2)

3.2	3.2.1	Ndi khoniferentsini ya vhoramafhungo. √	(1)
	3.2.2	Ndi musi a tshi ri 'hu ḓo vha na mulalo arali iwe wo fa'. √	(1)
	3.2.3	Vho-Helleni Suzuki √ na Vho- Furediriki. √	(2)
	3.2.4	Ndi zwauri arali murema a nga ḓa a fhaṱa nnḓu tsini na mavhuru, mavhuru a mbo ḓi pfuluwa oṱhe. √√	(2)
	3.2.5	Vhoṱhe ndi vhathu vhe vha vhuya vha tshila kha matshilele a tshiṱalula. √√	(2)
	3.2.6	Ndi ya u ri vharema vha a kona u vha vharangaphanḓa. Zwi a konadzea u dzhia muvhuso hu si na u shuluwa ha malofha. (Na dziṅwe phindulo dzi pfalaho). √√	(2)
	3.2.7	Ndi ha u vhaisala nga u vhona vhatshena vha tshi ḓikombetshedza u ri vha ḓo vhusa na vharema ngeno vha sa anḓani. √√	(2)
	3.2.8	Ndi zwone Coetzee o ri u khou bva kha ḽihoro ḽa De Wit a ri vharema kha vha litshiwe vha vhusane nga tshavho. √√	(2)
	3.2.9	Ee, ndi a tendelana nazwo ngauri vha ḓi vha hone vharema na vhatshena vhane vha kha ḓi vha na ḽimuya ḽa tshiṱalula. √√	
		KANA	
		Hai, tshiṱalula tsho fhela tshoṱhe Afurika Tshipembe. √√	(2)
	3.2.10	Ku a tendisea ngauri murangaphanḓa u tea u vha muthu o ṱalifhaho, wa lufuno, u luga na u imela ngoho sa zwe Muthumukhulu a vha e zwone. (Na zwiṅwe zwi pfalaho) √√	(2)
		ṰHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B:	35

KHETHEKANYO YA C: NGANEAPFUFHI

ZWA VHUTSHILO – NA Milubi na LL Mafenya

MBUDZISO 4

4.1 'NI KHOU PFUKA MULAYO' – NA Milubi

4.1.1 Musadzi wa mukhuwa. √ (1)

4.1.2 Wa ngadeni. √ (1)

4.1.3 Maduka na musadzi wa mukhuwa. √√ (2)

4.1.4 Sa muthu wa mbavhalelo na lufuno ngauri o litshisa Maduka u shuma ngadeni. √√ (2)

4.1.5 Kha vhe o litsha mushumo wa ngade. √√ (2)

4.1.6 C/Nomathemba. √ (1)

4.1.7 Ndi wa u sumbedza uri vha hone vhatshena vhane vha funana na vharema naho mulayo wa tshiṱalula u sa tendi. √√ (2)

4.1.8 Magumo o bveledzwa zwavhuḓi ngauri ro sala muyani. A ro ngo pfa zwe mapholisa vha ita nga murahu ha musi vho vhidziwa muḓini wa Janet. √√ (2)

4.1.9 Zwi a ṱanganedzea ngauri vho tou vhidzwa u tandulula thaidzo/Vha khou ita mushumo wavho. √√

KANA

A zwi ṱanganedzei ngauri u funana ha vhathu a zwi ṱoḓi mapholisa. √√ (2)

4.1.10 Ee, ngauri tshifhinga tshi a tenda samusi kha demokirasi vhoṱhe vhatshena na vharema vha vho funana zwe kale zwa vha zwi siho. √√

KANA

Hai, vhatshena vha kha ḓi vhenga vharema lune a vhaathu u ṱanganedza tshanduko dza kuvhusele. √√ (2)

NA

4.2 'IZWI NDI ZWIṄWE' – NA Milubi

4.2.1 Sibadela tsha General. √ (1)

4.2.2 Vho ambara malabi a u thivha ningo na mulomo. √ (1)

4.2.3 Dziphanga √ na zwigero. √ (2)

4.2.4 Khuvhabvu yo ri u swika sibadela ya iswa thyietha nga u ṱavhanya. √√ (2)

4.2.5 Dokotela wa mukalaha o vha tshi fha ndaela ngeno maṅwe madokotela vho vha vha tshi thetshelesa zwine a vha vhudza. √√ (2)

4.2.6 Madokotela vha fanela u shuma nga vhulondo.
Muaro a u ngo itwa nga nḓila yone, ndi ngazwo Nkhelebeni a songo vuwa. √√
(Na dziṅwe phindulo dzi pfalaho.) (2)

4.2.7 Ndi ha u sa takala ngauri dokotela o vha vhudza uri khuvhabvu yavho Nkhelebeni o lovha. √√ (2)

4.2.8 Nga u sa ṱhogomela/londa, madokotela vho vhudza muṱa wa ha Nkhelebeni uri o lovha ngeno a songo lovha/O iswa hu dzudzwaho vhafu ngeno a tshi khou tshila. √√ (2)

4.2.9 Ndi a tendelana na zwe a ita ngauri o vhona muthu we a vha a tshi khou ḓivha o lovha a tshi bonyolola maṱo ngei hu dzulaho vhafu zwa mu tshuwisa a shavha. √√ (2)

4.2.10 Hai, ngauri madokotela vha hone vha fha mivhigo i si yone kha vhalwadze zwine zwa sumbedza uri mushumo wavho a vha u ḓivhi kana a vha u londi. √√

KANA

Ee, ngauri a si vhoṱhe madokotela a sa ṱhogomeli vhalwadze nahone vha hone vha no londa na u dzhiela mushumo wavho nṱha. √√ (2)

ṰHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 35

KHETHEKANYO YA D: VHURENDI

SHOTHODZO – TN Pholi na TK Mkansi

MBUDZISO 5

5.1 'NDO ṬUVHA MULOVHA?' – TN Pholi

5.1.1 Ndi musi a tshi humbula zwa kale/zwa mulovha. √ (1)

5.1.2 Wo ntsiela vhusiwana vhuhulu/Vho ṱuwaho na iwe. √√ (2)

5.1.3 Ndi ngauri vho fhambana na vhuṱudzi vhu ofhisaho ha ḽino shango. √√ (2)

5.1.4 Ndi u dzula vho kungela khii.
U vuwa vhathu vha wana thundu dzo tswiwa. √√ (2)

5.1.5 Zwi amba u losha nga lurumbu. √√ (2)

5.1.6 C/u wela muḽani/murundunu. √ (1)

5.1.7 U imbelwa ha vhasidzana vha vhuya vho laiwa, u vhambedza na zwa zwino zwine vhana vha tamba nga zwa vhudzekani. √√ (2)

5.1.8 Mutevhetsindo, wo thusedza u bveledza vhuḓipfi ha u vhaisala nge murendi a pfala o kulea nungo. √√ (2)

5.1.9 A hu tshe na pfano, u ṋeana zwithu kana u thusana kha zwine muṅwe a si vhe nazwo. √√ (2)

5.1.10 Ndi a tama kutshilele kwa kale ngauri vhathu vha ya ṱhonifhana na u tevhela mvelele. √√

KANA

A thi funi kutshilele kwa kale ngauri zwithu zwo no shanduka ngauri ri tshimbila na tshifhinga.
(Na dziṅwe phindulo dzi pfalaho) √√ (2)

NA

5.2 'MBONZHE DZA VHUBVA' – TN Pholi

5.2.1 U ri ha fhiwi zwiḽiwa. √
Ha tendelwi u dzhena nḓuni na u sewa. √
(Zwivhili fhedzi) (2)

5.2.2 Ndi ḽimethafore. √ (1)

5.2.3 U khou bvisela khagala u ondesa ha vhana vhawe kana u sekena havho. √√ (2)

5.2.4 U mu dzhia sa mulwadze. √√ (2)

5.2.5 Ḽi amba vhuṱungu vhu ḓiswaho nga u bvafha. √√ (2)

5.2.6 Ndi wa u khwaṱhisedza u ṋea ndaela ya uri a takuwe a shume. √√ (2)

5.2.7 Ndi ha u vhaisala ngauri vhubva vhu khou tambudza muṋe waho. √√ (2)

5.2.8 Hai, ngauri muthu a no bvafha u kundelwa u wana zwine a ṱoḓa zwi tshi ḓi vha henefho tsini nae. √√

KANA

Ndi a mu pfela vhuṱungu ngauri vhubva ndi vhulwadze vhune ha vhaisa muthu.
(Na dziṅwe phindulo dzi pfalaho) √√ (2)

5.2.9 Ndi nga mu eletshedza u shuma a sa ḓo vhaisala nga u lindela u fhiwa. U mu eletshedza u shuma uri a si tambudze muṱa wawe.
(Na dziṅwe phindulo dzi phalaho) √√ (2)

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA D: 35
MARAGAGUṰE: 70